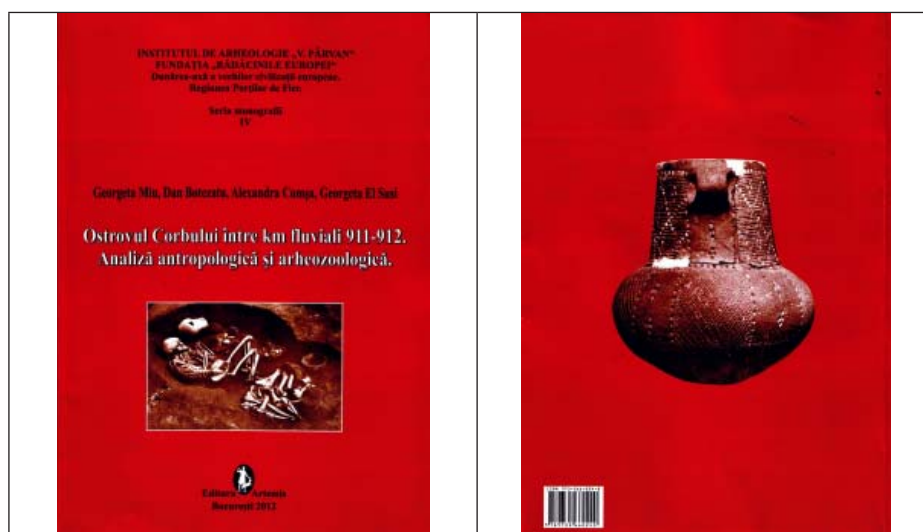

Noi apariții editoriale cu privire la fenomene culturale și evenimente istorice petrecute în Preistoria și Antichitatea Olteniei

Cătălin Nicolae Pătroi

G. Miu, Al. Botezatu, Al., Comșa, G., El Susi, *Ostrovlul Corbului între km. fluviali 911-912. Analiză antropologică și arheozoologică.* Seria Monografii. IV. Editura Aremis, București. 2012. ISBN 978-973-566-224-0.

Siturile arheologice de la Ostrovul Corbului, jud. Mehedinți și în mod deosebit necropola preistorică reprezintă o mare descoperire arheologică, iar problematica ridicată de aceasta este extrem de complexă, conexiunile referitoare la fenomenele culturale cărora le-au fost atribuite mormintele identificate fiind de o importanță deosebită în realizarea sistemului cronologic al perioadei. Așadar și abordările subiectului sunt numeroase: **Fl. Mogoșanu**, *Mezoliticele de la Ostrovul Corbului. O nouă așezare de tip Schela Cladovei*, SCIVA, 29, 1978, 3, p. 335 - 351; **P. Roman**, *Despre istoricul cercetărilor și stratigrafia unor așezări din Ostrovul Corbului*, SCIVA, 38, 4, 1987, p. 335 – 365; **P. Roman, A. D., Opreșescu**, *Interferențe etnoculturale din perioada indoeuropenizării reflectate în cimitirul eneolitic de la Ostrovul Corbului*, Thraco - Dacica, X, 1 – 2, 1989; **M., Șimon**, *Așezarea sălcuțeană de la Ostrovul Corbului*, SCIVA, 40, 2, 1989,

p. 107 - 147; **Al., Păunescu**, *Locuirea mezolitică de tip Schela Cladovei de la Ostrovul Corbului* (județul Mehedinți), SCIVA, 41, 1990, 2, p. 123 -147; **P. Roman**, *Ostrovul Corbului*, 1996; **P., Roman, A., Oprețescu**, *Ostrovul Corbului între km. fluviali 911 - 912. Morminte și unele așezări preistorice*, 2008, București, Editura Academiei Române. ISBN 978-973-27-17748-6.

Lucrarea la care ne referim a apărut în anul 2012 la Editura Artemis din București, în seria monografii, sub egida Institutului de Arheologie „V. Pârvan”, din București și a Fundației „Rădăcinile Europei”,. Cele 283 de pagini de text sunt grupate în două mari capitole: I. *Analiza antropologică a necropolei de la Ostrovul Corbului (Mezolitic, Neolitic, Eneolitic, Hallstatt)* – autori Georgeta Miu, Dan Botezatu, Alexandra Comșa și II. *Analiza resturilor animaliere din mormintele descoperite la Ostrovul Corbului (jud. Mehedinți)* – autor Georgeta El. Susi.

Cum putem observa din titlurile celor două capitole, autorii și-au aplecat atenția asupra inventarului din morminte (schelete umane și depunerile rituale) și suntem în fața unei abordări interdisciplinare a descoperirilor arheologice care completează informațiile anterioare. În deschiderea lucrării, în câteva pagini avem opiniile a doi cercetători de marcă: Prof. Univ. Dr. Petre Roman (direct implicat în cercetarea necropolei și cu expertiza celui care a fost la fața locului și a prezentat detaliat și a conectat-o la sistemul cronologic și cultural al epocii) și Dr. Alexandra Comșa (cercetător antropolog al cărui renume în domeniul de specialitate nu mai trebuie subliniat).

Descrierea și analiza antropologică a materialului osteologic de la Ostrovul Corbului cuprinde: zona geografică, starea de conservare a scheletelor, material și metode folosite, estimarea vârstei, determinarea sexului, stabilirea taliei, caractere nonmetrice pe schelete și pe dentiție, tipologia, descrierea materialului, mormintele mezolitice, mormintele neolitice ale culturii Criș, mormintele eneolitice, mormintele hallstattiene, aspecte paleodemografice, patologia seriei de la Ostrovul Corbului, aspecte sociale și de ritual funerar identificate la nivelul cimitirului, analogii și comparații. Observăm așadar o multitudine de probleme abordate, ce sunt interesante atât pentru specialistul avizat cât și pentru arheolog ori persoane fără prea mare expertiză dar care pot intra în contact, prin acest studiu, cu indivizii ce au trăit pe acele meleaguri în Preistorie și au fost îngropați în cimitirul de la Ostrovul Corbului.

Partea finală a lucrării este dedicată analizei resturilor animaliere din mormintele descoperite, studiu prin care Dr. Georgeta El Susi ne familiarizează cu tipurile de animale identificate pentru perioadele mezolitice și eneolitice târzii la Ostrovul Corbului.

Volumul supus prezentării este complex, conține o ilustrație reprezentativă și detaliată, precum numeroase determinări de specialitate.

Avem în față o lucrare extrem de valoroasă, pe un domeniu de expertiză puțin valorificat în România. Pot afirma că mă număr printre persoanele ce au așteptat cu interes acest volum prin prisma preocupărilor mele referitoare la cultura eneolitică Sălcuța. Voi puncta în continuare, câteva aspecte scoase în evidență de autori, despre mormintele atribuite culturii Sălcuța, pentru celelalte perioade abordate invitându-vă să nu ocoliți această apariție editorială deosebită.

Un număr de 58 de morminte din totalul celor descoperite este atribuit perioadei eneolitice, parte din acestea fiind al unor indivizi ce aparțin culturii Sălcuța (G. Miu et al., 2012 a: 14, tab. 1). Analiza antropologică a avut la bază următoarele criterii: estimarea vârstei, determinarea sexului, stabilirea taliei, caracterle non-metrice pe schelete și dentiție, tipologia, descrierea materialului antropologic. Prezentarea mormintelor eneolitice (G. Miu et al., 2012 a: 30-90) este detaliată conținând acele criterii antropologice la care am făcut referire. Polimorfismul este caracterul antropologic al cimitirului de la Ostrovul Corbului, concluzie dată de caracteristicile biometrice ale neurocraniului și caracteristicile de la nivelul scheletului post-cranian (G. Miu et al., 2012 a: 191).

Cea mai mare parte a indivizilor de la Ostrovul Corbului sunt doliocrani și mezocrani – procent 97%, în timp ce doar 3% sunt brahicrani (G. Miu et al., 2012: 204, grafic 8). Din punct de vedere al taliei, se constată o talie mijlocie, cu tendințe spre talie mare în cazul bărbaților (G. Miu et al., 2012: 215). Astfel, femeile au o înălțime medie de 154,8cm, iar bărbații de 165,3 cm (G. Miu et al., 2012: 217).

Din punct de vedere patologic, indivizii din perioada eneolitică din acest cimitir nu suferă de boli grave. Totuși, întâlnim entezofite și osteoartrită datorită activităților fizice intense, dereglări metabolice precum osteoporoza (G. Miu et al., 2012: 156).

Tipul antropologic mediteranoid este preponderent, uneori apare în amestec cu tipul nordoid și apoi cu cel protoeuropoid. Tipul alpin este rar, iar tipul dinaric lipsește (G. Miu et al., 2012: 220).

Sub aspect paleodemografic, în necropola de la Ostrovul Corbului nu a fost identificată gruparea mormintelor pe familii. Mormintele cu schelete de copii cu vârste foarte fragede nu conțin inventar funerar. Probabil nu au fost considerați incluși pe deplin în viața socială a comunității (G. Miu et al., 2012: 173). Mormântul M 21 sugerează și posibilitatea folosirii excarnației în această necropolă.

Mixturile sesizate la nivelul tipurilor antropologice din necropola de la Ostrovul Corbului ilustrează un amestec de populații, fapt ce arată un caracter noncombativ al comunității. Asemănări găsim în special în mediul Gumelnița care manifestă o variabilitate antropologică mai accentuată (G. Miu et al., 2012: 221).

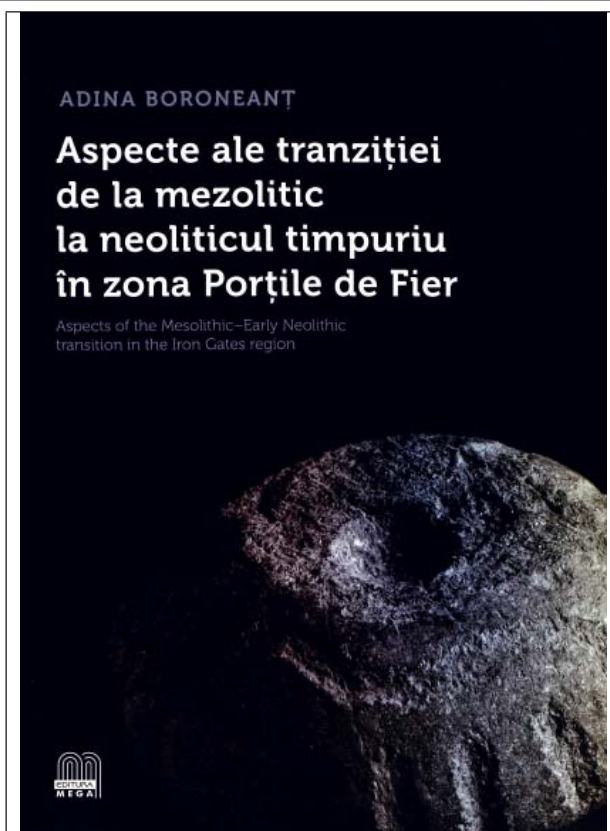
Materialul osteologic animalier descoperit în necropola de la Ostrovul

Corbului, jud. Mehedinți a fost și el supus unor determinări (G. El. Susi, 2012: 276-279). Resturile faunistice analizate au fost colectate, în cea mai mare parte din umplutura unor morminte: două sunt mezolitice și 13 eneolitice. Pentru cultura Sălcuța, aceeași cercetător a reușit să realizeze determinări pentru material colectat din situl de la Drăgănești – Olt (G. El. Susi, *Studiul resturilor de faună din tell-ul eneolitic de la Drăgănești – Olt (judetul Olt)*, Drobeta, XVI, 2006, p.115 – 142), dar și pentru pentru așezarea eneolitică (ce are și nivel de locuire atribuit culturii Sălcuța) de la Cuptoare „Sfogea”, jud. Caraș-Severin (G. El. Susi, *The fauna of the copper age settlement from Cuptoare - „Sfogea”, (District Caraș-Severin)*, Symposia Thracologica, nr. 9, Biblioteca Thracologica Nr. II, 1992, București, p. 76 -77; G. El. Susi, *La faune de l etablissement eneolithique de Cuptoare „Sfogea”, (dep.Caraș -Severin)*, Banatica, 12, 1993, p. 53 - 63). Avem deja posibilitatea să vorbim despre analize comparative, pornind de la rezultate obținute pe materiale din situri ale aceluiași fenomen cultural și cronologic.

Pentru perioada eneolitică din România, rezultate deosebite și recente au fost obținute de către colegi la nivelul analizei interdisciplinare (analiza antropologica, analiza arheozoologica, ichtiologică) pentru cultura Gumelnița (fie că vorbim de materialul din siturile gumelnițene dobrogene Năvodari „Tașaul”, Hârșova tell, Bordușani „Popină”, Luncavița, Enisala, ori de cele din Campia Munteniei – necropola de la Sultana, tell-urilor de la Bucșani, Pietrele „Gorgan”, ori Vitănești) ca să ne referim doar la câteva din punctele care pot fi folosite în analiza noastră referitoare la cultura Sălcuța, pe axa sincronismelor. Am enumerat doar câteva exemple fără a pierde din vedere realizările deosebite ale colegilor din același domeniu, pentru spațiile culturale vecine și pe diversele paliere cronologice, atât pentru cercetarea românească, dar și pentru conexiunile cu mediile culturale similare din alte state (Bulgaria, Serbia, Ungaria, etc.).

Cercetarea românească are nevoie de astfel de studii interdisciplinare pentru a „sparge”, abordările clasice și a intercorela toate informațiile spre o percepție și o reconstituire cât mai apropiată de matricea originală.

A., Boroneanț, *Aspecte ale tranziției de la mezolitic la neoliticul timpuriu în zona Porților de Fier*, Museum Banaticum Temesiense. Biblioteca Historica et Archaeologica Banatica, LIII, Cluj-Napoca, 2012, Editura Mega, ISBN – 978-606-543-252-9.

O serie de studii ale autoarei prefigurează apariția volumului la care facem referire. Iată câteva dintre aceste repere bibliografice: **A., Boroneanț et al.**, *The Icoana burials revisited*, *Studii de Preistorie*, 5, 2008, p. 51 – 60; **A., Boroneanț, V., Boroneanț V.**, *Schela Cladovei 1965-1968. După 40 de ani*. *Studii de Preistorie*, 6, 2009, p. 15 – 34; **A. Boroneanț**, *Ostrovul Corbului – o discuție asupra mormintelor mezolitice și neolitice timpurii*. *Buletinul Muzeului Județean Teleorman–Seria Arheologie 2*: 5–28; **P., Jacobsson, A., Boroneanț**, *Set in clay: altars in place at Cuina Turcului, Iron Gates Gorge*, *Studii de Preistorie*, 7, 2010, p. 33–44; **A. Boroneanț**, cap. IV. *THE MESOLITHIC IN BANAT, The Prehistory of Banat. I. The Paleolithic and Mesolithic*. Editors-in-Chief Nikola Tasić (Belgrade), Florin Drașovean (Timișoara). Editors of the first volume Florin Drașovean (Timișoara), Borislav Jovanović (Belgrade). The Publishing House of the Romanian Academy Bucharest, voll. I, 2011, p. 103 – 142. ISBN 978-973-27-2057-8.

Continuând cercetările începute de părintele său, Dr. Vasile Boroneanț, Adina Boroneanț reușește prin volumul de față să fructifice în cel mai academic mod rodul a peste jumătate de secol de cercetări arheologice în zona Porților de Fier și a Cazanelor Dunării. Evident, vorbim de corolarul tuturor informațiilor

obținute de predecesorii săi despre perioada mezolitică și neolitică timpurie din Cazanele Dunării și de propriile cercetări, nu puține, din celebra stațiune Schela Cladovei, jud. Mehedinți, ca să menționăm doar unul din siturile arheologice abordate de autoare.

Publicată sub egida Muzeului Banatului din Timișoara și a colecției științifice Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica, lucrarea „*Aspecte ale tranziției de la mezolitic la neoliticul timpuriu în zona Porților de Fier*”, apare cu un format de o calitate superioară (coperti, hârie, grafică și claritate ilustrații), care completează valoarea științifică a demersului autoarei.

Cele 400 de pagini ale volumului sunt structurate în 14 capitole și anexe (catalog de situri neolitice timpurii de pe malul stâng al Dunării, catalog al siturilor neolitice timpurii și mezolitice de pe ambele maluri ale fluviului – zona Porțile de Fier, baza de date C 14, rezumat, lista figurilor, tabele și grafice, ilustrație, bibliografie).

Prima parte a lucrării cuprinde, cum este și firesc, o abordare a istoricului cercetărilor, o prezentare a cadrului natural, extrem de generos și o abordare a istoricului cercetărilor arheologice determinate de cele două mari proiecte hidroenergetice, Porțile de Fier I și Porțile de Fier II.

Discuțiile referitoare la abordările cronologice ale perioadei cercetate se găsesc în capitolul „*Argumente pentru o arheologie a tranziției*”, unde găsim opinii fundamentate despre cele două perioade cronologice – mezolitic și neolitic timpuriu. Abordarea analizei pornește de la trei elemente principale – A. locuințe și vetre, B- industria materiilor dure animale, C- mormintele, pentru perioada mezolitică și A - caracteristicile materialului ceramic neolitic timpuriu, în special cel pictat, de tradiție Starčevo-Criș, cu referiri analoge la tipologia dezvoltată pentru neoliticul timpuriu din Grecia și Orientul Apropiat, B - Industria litică, C- Arhitectura, D - Mormintele. Toată această analiză este completată cu o discuție detaliată privind abordările despre terminologie, cronologie a siturilor precum și de o prezentare comparativă a descoperirilor și caracteristicilor celor două perioade în raport cu realitățile identificate în marile situri de pe ambele maluri ale Dunării (Lepenski Vir, Vlasc, Schela Cladovei).

În a doua parte a abordării, autoarea prezintă siturile de la Alibeg, Adăpostul sub stâncă de la Cuina Turcului, Peșterile Climente I și Climente II, Peștera Veterani și situl Veterani Terasă, Răzvrata, Icoana, Ostrovul Banului (cu o analiză a faunei realizată de Dr. Adrian Bălășescu și Dr. Valentin Radu de la Muzeul Național de Istorie a României din București), Schela Cladovei și Ostrovul Corbului (jud. Mehedinți).

Trecând peste toate detaliile strict legate de problematica abordată, care este una complexă și accesibilă unui grup extrem de redus de specialiști, trebuie menționat și modul cum este prezentat un sit (istoric al cercetărilor, context

cronologic, informație de săpătură publicată, informație inedită din vechile cercetări, descrierea săpăturii, succesiunea descoperirilor, documentația păstrată, complexe arheologice cercetate prezentate pe secțiuni, discuții) argument favorabil spre adoptarea ca model de fișă de sit și care are la bază un sistem de săpătură complex.

Lotul de date radiocarbon avut la dispoziție este considerabil (cele mai numeroase date fiind din stațiunile Schela Cladovei și Lepenski Vir, Padina), iar ilustrația este deosebit de convingătoare, reușind să surprindă toate aspectele problemelor ridicate de autoare. Deși vorbim de o lucrare supraspecializată, dedicată exclusiv specialiștilor, remarc faptul că atât modul de a prezenta informațiilor cât și fotografiile de epocă, reușesc să prezinte o istorie atractivă și bine argumentată a comunităților umane din zona Porților de Fier din perioada mezolitică și neolitică timpurie.

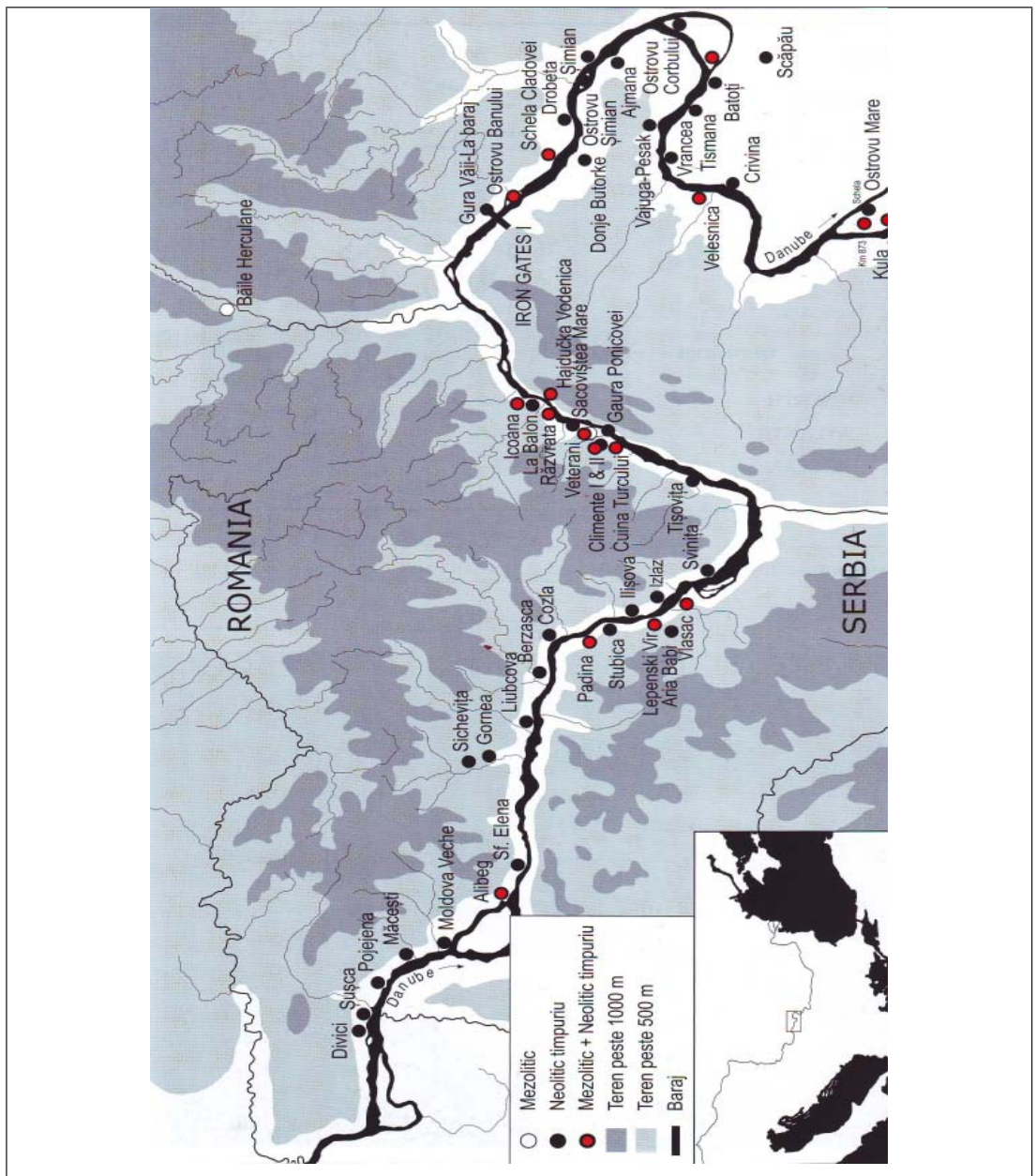
Cum bine subliniază și autoarea, vestigiile comunităților mezolitice și neolitice timpurii din Zona Porților de Fier stârnesc în continuare largi dezbateri, permit reevaluări și abordări noi și „*sunt departe de a fi limpezi*„. Cu argumente, imaginea comunităților de vânători-culegători, izoate (așa cum au fost văzute prin anii 1970), bazate pe o economie a vânătorii, culesului și pescuitului, este înlocuită, grație unor noi abordări de tehnică de săpătură și interdisciplinaritate, cu cea a unor comunități destul de stabile, care vor face pasul spre neolitic, însă nu în formele „*clasice*„, cunoscute (agricultură și creșterea animalelor), ci sub aspecte ce țin de particularitățile de mediu geografic (stațiunile se găsesc în locuri înguste în zona plajelor) și climă (perioada 6300-6000 cla.BC. este una rece și umedă, cu inundații succesive și fenomene meteo severe).

Perioada (cal BC)	Denumire	Situri reprezentative (și pentru care există ¹⁴ C)
13 000–7200	Mezolitic timpuriu (epipaleoliticul tradițional)	Cuina Turcului, Lepenski Vir, Padina, Vlasac
7200–6300	Mezolitic târziu (Schela Cladovei–Lepenski Vir)	Hajdučka Vodenica, Icoana, Ostrovul Corbului, Ostrovul Banului, Schela Cladovei, Vlasac
6300–6000	Mezolitic final (Schela Cladovei–Lepenski Vir)	Lepenski Vir
6000–5500	Neolitic timpuriu	Cuina Turcului, Lepenski Vir, Padina, Schela Cladovei, Vlasac

Cronologia mezoliticului în zona Porțile de Fier (după C. Bonsall 2008, p. 252, C. Bonsall, V. Boroneanț, I. Radovanović, 2008)

Tabel. Apud A. Boroneanț, 2012, tab. 2, p. 40.

Un volum mult așteptat care acoperă unitar o zonă geografică extraordinară și o cercetare arheologică ce se întinde pe mai bine de jumătate de secol.

Harta siturilor mezolitice și neolitice timpurii din regiunea Porțile de Fier. Apud A. Boroneanț, 2012, fig. 1, p. 251.

C. N. Pătroi, *Neo-eneoliticul în Oltenia. Repertoriu de așezări și descoperiri*, 2013, Craiova, Editura SITECH. ISBN 978-606-11-3376-5.

C. N. Pătroi, *Catalogul aşezărilor și descoperirilor aparținând culturii Sălcuța din Oltenia*, Drobeta. Arheologie-Istorie, XVII, 2007, p. 14 – 30; **M. I. Neagoe**, *Repertoriul aşezărilor și descoperirilor culturii Vădastra din sud-estul Olteniei și vestul Munteniei*, Drobeta, Arheologie - Istorie, XVII, 2007; **I. Sălceanu**, *Sălcuța IV – Herculane II - III*, 2008, Satu Mare; **C. Tulugea**, *Repertoriul arheologic din nordul Olteniei (Neolitic, Eneolitic)*, Buridava, 8, 2010; **S. A. Luca, C. I., Suci, F., Dumitrescu-Chioar**, *Catalogue of the Early Neolithic (Starčevo-Criș Culture) settlements in Western part of Romania – Transylvania, Banat, Crișana, Maramureș, Oltenia and Western Muntenia, The First Neolithic Sites in Central/South-Est European Transect. Volume II. Early Neolithic (Starčevo-Criș) Site son the Territory of Romania*. Edited by Sabin Adrian Luca, Cosmin Suci, BAR, 2011, International Series 2188, p. 79 – 132; **C. N. Pătroi**, *Elemente noi privind catalogul aşezărilor și descoperirilor culturii eneolitice Sălcuța*, Drobeta. Arheologie-Istorie, XXI, 2011, p. 5 – 12; **A., Boroneanț**, *Aspecte ale tranziției de la mezolitic la neolitic în zona Porțile de Fier*, 2012, mss.; **I., Sălceanu, N., Curici, N.**, *Fenomenul Șvinița*, vol I, 2012, Satu Mare.

Iată doar câteva din reperate bibliografice destul de recente care au permis gruparea informațiilor într-un singur volum, alături de alte descoperiri mai vechi, sub forma unui repertoriu de aşezări și descoperiri din perioada neo-eneolitică a Olteniei. Un demers necesar cu atât mai mult cu cât am observat în ultima perioadă sincope în cercetarea acestei perioade la nivelul Olteniei. Același lucru este valabil și despre numărul de specialiști (din ce în ce mai puțini, iar mulți ieșiți din activitate după pensionare) care se preocupă efectiv de studierea neo-

eneoliticului oltean.

În anul 1939, Dumitru Berciu afirma că „*de numele așezării de la Sălcuța se leagă începuturile mișcării noastre arheologice sistematice, nu numai în Oltenia, dar și din întreaga țară*„. Eferescenta marilor cercetări și campanii arheologice din această provincie istorică este apusă. Cu toate acestea, vestigiile sunt încă acolo, există și în orice moment pot fi cercetate. Trebuie să ne preocupăm și să ne îngrijim ca acestea să nu fie pierdute pentru totdeauna. Acesta este scopul declarat al demersului ce a stat la baza acestui volum, și de ce nu, orgolioși cum suntem ca și olteni, renașterea și reapriinderea interesului pentru preistoria Olteniei, cu referire directă la neolitic și eneolitic.

Argumentul principal a fost acela de a realiza un instrument de lucru unitar, referitor la neoliticul și eneoliticul oltean, cu posibilitatea de a fi racordat la cercetările din arealele vecine.

Pentru cunoscătorii problematicii privind neoliticul din Oltenia, volumul lui D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, din anul 1939, a reprezentat prima mare încercare de a sistematiza, într-un cadru cronologic și științific, descoperirile din arealul Olteniei. Pentru multă vreme această carte a rămas un punct de referință, de pornire în abordarea diverselor probleme privind cercetarea neoliticului oltean.

Sunt conștient că probabil nu am reușit să cuprind toate așezările și descoperirile perioadei neolitice din Oltenia, motiv pentru care volumul de față a fost constituit ca o bază de informații care poate fi actualizată permanent și completată de colegi, cu propriile descoperiri. Există încă numeroase probleme de lămurit privind anumite culturi neolitice din Oltenia, încadrate și denumite, destul de sumar, atât din punct de vedere al descoperirilor materiale, cât și din punct de vedere cronologic. Descoperirile și cercetările au fost prezentate așa cum au fost postulate de autorii lor, propunând anumite variante de localizare sau încadrare acolo unde am verificat pe teren aceste vestigii sau unde piese similare descoperite, impun modificări

Lucrarea a apărut la Editura Sitech din Craiova, entitate acreditată de C.N.C.S. din cadrul Ministerului Educației și Cercetării pentru editare de carte științifică. Cu un număr de 250 de pagini, în format B5, volumul cuprinde, ca și capitole, un cadru geografic al Olteniei, indexul de localități și culturi neolitice, repertoriul așezărilor și descoperirilor, concluzii, un inventar al bunurilor culturale mobile cu valoare istorică și arheologică ce se găsesc în colecțiile școlare din județul Mehedinți, catalogul topoarelor de cupru tip Jasladany descoperite în Oltenia. Lucrarea este însoțită și de o bibliografie consistentă, ce conține majoritatea referirilor la vestigiile oltene, precum și de planșe ilustrative

(hărți, profile de săpătură, planuri de săpături, planuri de locuințe, reconstituiri de locuințe, inventar ceramic, os-corn, cupru relevant despre fiecare cultură arheologică identificată, etc.) și anexe (tabele de date C14, analize și diagrame polinice, buletine de analiză pentru unelte din cupru).

Informațiile cunoscute, referitoare la fiecare așezare sau descoperire, au fost menționate în următoarea ordine: Localitatea (comuna, satul, județul); a). Poziția (denumirea locului, punctul de descoperire); b). Caracterul descoperirii (data, autorul descoperirii, conducătorul cercetării, săpături – campanii efectuate); c). constatări și observații (startigrafice, cronologice); d) Locul de depozitare a materialelor (muzee, colecții); e). Bibliografie; f). Coordonate geografice;

A fost ușor de constatat că teritoriul Olteniei este intens locuit în neolitic și eneolitic, existând totuși, fluctuații, pe anumite perioade cronologice și areale naturale. Numărul redus de așezări, atribuit unei anumite culturi, poate fi pus atât pe seama condițiilor de mediu cât și pe insuficiența cercetării arealelor respective.

Comunitățile Starčevo – Criș se pare că au evitat zona montană a județului Gorj, preferând în special zonele de luncă și proximitatea Dunării (în județul Mehedinți), Câmpia Olteniei (jud. Dolj, jud. Olt) și urcând spre nord, pe Valea Oltului înspre Transilvania.

Se poate observa, destul de ușor, cum comunitățile Vădastra evoluează în special între râurile Jiu și Olt, fiind puține ieșirile din acest areal, fie că este vorba de stânga Jiului sau de dreapta râului Olt. Comunitățile Vinča, rareori depășesc limita râului Jiu, vestigiile identificate de M. Nica reprezentând o mixtură ce este rodul unor întrepătrunderi de comunități și a difuziunii unor elemente cu origine sudică. Populațiile Boian se extind până în zona Oltului, neieșind din matca acestuia spre a avansa înspre râul Jiu.

Comunitățile Sălcuța sunt prezente în acest areal, elementele culturii materiale și spirituale legând aceste populații de cultura Gumelnița, care este atestată în zona Oltului în așezările de la Drăgănești – Olt, Brebeni, Dobrosloveni, Profa, dar și în apropiere de Jiu, la Cârcea.

Deși, la nivel de eneolitic final, în special în timpul în care evoluează cultura Sălcuța IV – Herculane II – III, se întregesc, din punct de vedere cultural și material, o mixtură și o uniformizare ce se extinde pe spații largi, nu întâlnim vestigiile Sălcuța IV în zona râului Olt, acesta fiind o posibilă limită culturală. Este de înțeles acest fenomen, întrucât este contemporan, pe anumite areale, cu mișcarea comunităților Cernavoda I spre vest, înspre Oltenia. Vestigiile comunităților neolitice și eneolitice din Oltenia își găsesc analogii și în sudul Dunării, făcând parte din mari familii culturale ce au caracteristici comune.

Foarte multe puncte repertoriate de noi se referă la descoperiri de suprafață sau izolate, motiv pentru care semnalizarea făcută trebuie completată cu deplasare în teren. De multe ori, reperele sunt extrem de puține, ori inexistente, ceea ce face și mai anevoioasă identificarea acestora. În concluzie, propunem tratarea cu

anumite rezerve a acestor puncte.

Descoperirile izolate de topoare din cupru, de tip Jaszladany, pe tot cuprinsul Olteniei, la nivel de perioadă eneolitică marchează o intensă activitate metalurgică și probabil, momentul în care se începe tezaurizarea și fenomenul de stratificare socială. Faptul că nu sunt semnalate urme de utilizare ale acestor piese, indică folosirea lor cu alt scop (idee întărită și de scepstrul de piatră în formă de cap de cal din situl Sălcuța, jud. Dolj) decât cel al activităților cotidiene. Un singur topor cu brațele „în cruce”, varianta Orșova, este descoperit în condiții stratigrafice sigure, la baza unui șant de apărare al sitului de la Reșca (jud. Olt) și este atribuit culturii Sălcuța. Fiind singurul reper cronologic sigur, ne-am permis atribuirea acestor piese, cel puțin a variantei Orșova, culturii Sălcuța, cu toate că există o largă încadrare a acestora pe întreaga perioadă eneolitică și până în bronzul timpuriu. În Oltenia s-au răspândit tipurile Orșova, Vidra, Brad, Petrești, Târnăveni.

Lucrarea este dedicată unui oltean, ce a trudit pe șantiere neolitice din Oltenia și care încă nu a fost onorat suficient de breaslă și comunitate, Dr. Marin Nica.

Catalog al topoarelor de cupru tip Jaszladany descoperite în Oltenia

Apud C. N. Pătroi, *Cultura Sălcuța în Oltenia*, 2010, manuscris; idem, *Neo-Eneoliticul în Oltenia. Repertoriu de așezări și descoperiri*. 2013, p. 158-159.

Nr. crt	Localitate	Lungime	L b.v.	L b.o	Greutate	Diametru manșon	Stare conservare
1	Sălcuța (Dj)	22cm			1kg		întreg
2	Cirna (Dj)						
3	Coșovenii de Jos (Dj)						
4	Coțofenii din Dos(Dj)	19,2cm				3cm	
4a	Coțofenii din Dos(Dj)	18,6cm				3,3cm	
5	Craiova(Dj)						
6	Mojătești(Dj)	29,4cm				3,6cm	întreg
7	Vârtope(Dj)						
8	Drobeta Turnu Severin (Mh)	26cm				4cm	întreg
8a	Drobeta Turnu Severin (Mh)	22cm				2,7cm	
8b	Drobeta Turnu Severin (Mh)	20cm				3cm	
9	Vela(Mh)						
10	Poiana(Mh)	20,4			0,545kg	2,9cm	
11	Padina Mare(Mh)	21,1cm				4,2cm	întreg
12	Orșova(Mh)	25cm			0,870kg	3,3cm	întreg
12	Isverna(Mh)						
14	Hinova(Mh)						
15	Halânga (Mh)	11cm				3cm	fragment

16	Cornu(Mh)						
17	Cloșani(Mh)						
18	Cârjei(Mh)	17,5cm			0,650kg	3,3cm	întreg
19	Izvorul Aneștilor (Mh)	24cm			0,815kg		întreg
20	Jiana(Mh)	26cm	11 cm	11,3cm	0,960kg		întreg
21	Colecția Muzeului Turnu Severin. Locație necunoscută	19,3cm	8 cm	8,2cm	0,565kg.	3,4/3,2 cm	fragment
22	Colecția Muzeului Turnu Severin. Locație necunoscută	13,3cm		9,5cm	0,280kg		fragment
23	Colecția Muzeului Turnu Severin. Locație necunoscută	13,5cm		10,1cm	0,340kg		fragment
24	Dobriceni (VI)	26,2cm	11cm	14cm	0,920kg	3,2cm	întreg
25	Căzânești (VI)						
26	Govora(VI)				0,250kg		
27	Obogeni(VI)	23cm			0,875kg	3,3cm	întreg
28	Prudeni(VI)	21,9cm			0,747kg	3,2cm	întreg
29	Racovița(VI)	18cm			0,802kg	3,3cm	
30	Reșca(Ot)						
31	Vilcelele(Ot)	20,4cm				3,3cm	
32	Fost Județ Romanați	21cm				3,3cm	întreg
33	Fântanele (Gj)	11cm			0,155kg	2cm	fragment
34	Turcenii de Jos (Gj)	20cm			0,515kg	3,3cm	întreg

L b.v. – lungimea brațului vertical

L b.o. - lungimea brațului orizontal

R. Băjenaru, *Identități culturale, structuri de putere și conflict militar în nordul Peninsulei Balcanice în mileniiile IV-III a. Chr.* 2013, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, București. ISBN 978-973-167-126-0.

Lucrarea a apărut în anul 2013 la Editura Muzeului Național al Literaturii Române într-un format de 295 pagini și a fost realizată de dr. Radu Băjenaru, cercetător științific la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, din București, în cadrul proiectului „Valorificarea identităților culturale în cadrul proceselor globale”. Suntem în fața unui stagi de pregătire postdoctorală, a cărui finalitate a reprezentat-o și acest volum.

Abordarea în sine a subiectului, în prima sa fază se rezumă la o repertoriere și prezentare sistematică, în cadrul unui catalog, a pieselor de metal ce pot fi considerate arme, databile din perioada eneolitică și bronzul timpuriu. Două categorii principale de obiecte sunt vizate de autor: topoarele și pumnalele. Scopul propus și asumat de autor îl reprezintă procesul de trecere de la epoca neo-eneolitică la epoca bronzului în nord-estul Peninsulei Balcanice, sub aspectul metalurgiei și armamentului, totul racordat la anumite centre de putere ce încep să apară în zona la care facem referire.

Cu două stagii de pregătire, unul la Heidelberg și altul la Sofia, și sub îndrumările câtorva specialiști consacrați (dr. Joseph Maran, dr. Stefan Alexandrov, Acad. Alexandru Vulpe), dr. Radu Băjenaru a reușit întocmirea unui catalog extrem de valoros, atât sub aspectul informațiilor oferite, cât și asupra noutăților aduse și puse în circulație și în literatura de specialitate românească și aici ne referim în special la materialele din Bugria, multe inedite ori puțin cunoscute.

Cum sublinia și colegul nostru pentru spațiul românesc, piesele existente ne sunt cunoscute în mare parte datorită contribuțiilor lui **D. Berciu**, *Arheologia pristorică a Olteniei*, 1939; **Idem**, *Topoare de cupru cu două brațe opuse - tipologie și origine*, Apulum, I, 1939-1942, p. 39 – 71; **Al. Vulpe**, *Cu privire la cronologia topoarelor de aramă cu brațe în cruce*, SCIV, 15, 4, 1964; **Idem**,

Începuturile metalurgiei aramei în spațiul carpato - dunărean, SCIV, 24, 2, 1973, p. 217 – 238; **Idem**, *Die Axte und Beile Romanien*, II, P.BF., IX, 5, 1975; **Junghans, S., Sangmeister, E., Schroeder, M.**, *Kupfer und Bronze in der fruhen Metallzeit Europas*. In **Katalog der Analisen**, 1968, Berlin, dar și datorită unor lucrări recente realizate de autori precum: **I. Mareș**, *Metalurgia aramei în neo - eneoliticul României*, 2002, Suceava, Ed. Bucovina Istorică; **C. N. Pătroi**, *Metalurgia cuprului în cadrul complexului eneolitic Sălcuța - Bubanj – Krivodol*, Drobeta. Arheologie-Istorie, XVI, p. 89 – 112; **E. C. Ștefan**, *Some observations on the Vidra type axes. The social significance of copper in the Chalcolithic*, Studii de Preistorie 5, 2008, p. 79 – 88; **S. Enea**, *Simboluri eneolitice ale puterii. Despre topoarele de aramă cu brațele „în cruce” din România*, Revista Arheologică, serie nouă, IV, 2, 2008, p. 5 – 32; **Idem**, *Modele miniaturale din lut ale topoarelor eneolitice din spațiul carpato-danubian*, **Semper fidelis: in honorem magistri Mircea Ignat**, 2013, Editura Istros, ISBN 978-606-654-070-4, p. 87-106; **R., Băjenaru, F., Ridiche**, *Un topor de tip Vidra din Oltenia. Interdisciplinaritate în Arheologie și Istorie – In memoriam Liviu Măruia*. Arheovest, I.Timișoara, 2013, p. 115 -117. ISBN 978-963-315-153-2 (Vol. I).

Sunt doar câteva din studiile consacrate ori recente, referitoare la piesele din cupru eneolitice și ale bronzului timpuriu, numeroși cercetători (E. Tudor, O. Toropu, Gh. Lazarovici, I. Stângă, G. Crăciunescu, M. Nica, Gh. Topan, A. Balint, D. Monah, K. Horedt, P. Gherghe, Gh. P. Govora) contribuind pe parcursul anilor la cunoașterea și repertorierea topoarelor din cupru. Cu scuzele de rigoare pentru cei care nu au fost menționați, puteți să vă întrebați de ce a fost necesară această enumerare. Îi stim, nu? Le cunoaștem opera. Așa este. Însă din 2013 avem volumul lui R. Băjenaru care cuprinde aproape toate aceste referiri. O singură lucrare care acoperă o întreagă literatură. Cu atât mai valoroasă este contribuția autorului cu cât anunță că nu se va opri doar la faza de repertoriere ci va completa subiectul cu o prezentare despre tipologie, contexte, semnificația și funcționalitatea pieselor menționate etc.

Personal, racordarea la spațiul sud-dunărean, zona Bulgariei, pentru metalurgia cuprului în perioada eneolitică mi-a fost facilitată în special de lucrarea **H. Todorova**, *Die kupferzeit Axte und Beile in Bulgarien*, 1981, Berlin. Și alte contribuții ale colegilor bulgari merită menționate: **H. Todorova**, *Kupferzeitliche Siedlungen in Nordostbulgarien*, Materialien zur Allgemeinen und Vergleichenden Archäologie, Band 13, 1982, München; **H. Todorova**, *Der kupferzeit Bulgariens. Die kupferzeit als Historische Epoche*, 1991; **I. Vajsov**, *Die frühesten Metalldolche Südost-und Mitteleuropas*, Prähistorische Zeitschrift, 68, 1, 1993, 103-145; **Pernicka, E. Begemann, F. Schmitt-Strecker, S., Todorova, H., Kuleff, I.**, *Prehistoric copper in Bulgaria*, Eurasia Antiqua, band 3, 1997, Berlin.

Culturile eneolitice care au populat arealul geografic al Peninsulei

Balcanice și zonei sud Carpatice se reduc la două mari complexe: Gumelnița-Karanovo VI și Sălcuța-Krivodol, cu corespondent în Serbia în grupa Bujanj. Nu trebuie omise nici aspectul cultural Varna, aspectul Stoicani-Aldeni, aspectul Brătești, care sunt derivate ale aceluiași două mari complexe. Palierul cronologic superior al finalului perioadei eneolitice este dat de culturile Cernavoda I, Sălcuța IV-Herculane II, Pevec, Galatin, Yagodina, areale de evoluție din care provin piese de cupru, gen topoare cu două brațe dispuse în „cruce”, tip Jaszladany, care deși nu sunt descoperite în condiții stratigrafice, trebuie luate în calcul și repertoriate întrucât sunt o marcă a perioadei. Studiind volumul lui R. Băjenaru constatăm că nu a omis acest aspect, astfel de descoperiri regăsindu-se în catalogul realizat.

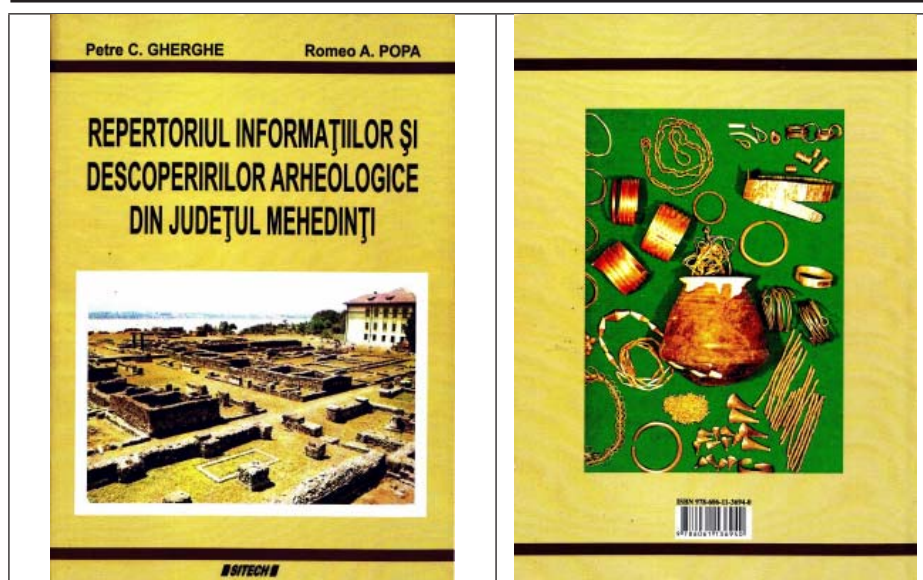
Bronzul timpuriu este reprezentat de culturile Cernavoda III, Coțofeni, Glina, Ezerovo, Mihalich, mormintele tumulare de tip Yamnaya.

Catalogul realizat se referă la armele din metal, databile în mileniile V-III a.Chr. și anume: topoare plate, topoare cu gaură de înmănușare, pumnale, vârfuri de lance. Încadrarea acestor piese într-o anumită tipologie a fost făcută de autor pornind de la principalele tipologii elaborate de către **F. Schubert**, 1965, **Al. Vulpe**, *op. cit.*, 1970 și 1975, **E. Chernyh**, 1978 și **H. Todorova**, *op. cit.*, 1981.

Cu siguranță, R. Băjenaru deține o arhivă fotografică pentru piesele menționate în repertoriu. Ar fi extrem de utilă publicarea acestora deoarece pentru multe din obiectele prezentate cunoaștem doar desene, schițe ori fotografii neclare, iar altele ne sunt total necunoscute. La fel de util ar fi și un catalog unitar al buletinelor de analiză cunoscute pentru piesele de metal deja determinate.

Pentru a încheie cercul privind subiectul abordat, tema îl obligă pe colegul R. Băjenaru să completeze repertoriul și cu artefactele similare din Serbia (cultura Vinča, grupa Bujanj, Vucedol), nu puține la număr, și datorită activității metalurgice intense surprinse de istoriografia vecină. Cum niciodată un subiect cercetat nu este epuizat definitiv, suntem în fața unei lucrări complexe ce a impus numeroase surse documentare și verificări directe, la instituțiile specializate în care se găsesc aceste artefacte.

P. C. Gherghe, R. A. Popa, *Repertoriul informațiilor și descoperirilor arheologice din Județul Mehedinți*. 2013, Ediura Sitech, Craiova. ISBN 978-; 606-11-3694-0.

Lucrarea este apărută în anul 2013 la editura Sitech din Craiova. Cu un format B5 și un număr de 140 pagini, cuprinde pe lângă considerațiile de ordin geografic, metodologic și istoriografic, o prezentare, pe localități, a informațiilor pe care cei doi autori au reușit să le însumeze despre descoperiri din județul Mehedinți pentru preistorie și epocile geto-dacă și romană.

Autorii alătură, într-un volum, și informații din alte lucrări ce repertoriază anumite perioade, spre exemplu **I. Stângă**, *Viața economică la Drobeta în secolele II-VI P.Chr.*, 1998; **G. Crăciunescu**, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, 2004; **P. Gherghe**, *Repertoriul informațiilor și descoperirilor arheologice din Oltenia. Epoca Latene*, 2001. Pentru perioada neolitică și eneolitică a județului Mehedinți autorii au beneficiat de volumul subsemnatului, *Neo-eneoliticul în Oltenia. Repertoriu de așezări și descoperiri*, 2013, Editura Sitech, Craiova. Am citat doar câteva repere recente ce au fost folosite alături de mențiuni mai vechi referitoare la descoperirile arheologice din Mehedinți.

Cei doi autori prezintă o informație bogată, ce trebuie verificată în teren și la sursele citate. Este o aducere la zi a unora dintre descoperirilor cunoscute ce se transpune într-un instrument de lucru bibliofil, atât pentru cei inițiați, cât și pentru elevi și studenți. Cronologia folosită de autori este raportată la nivelul tratatului de *Istoria Românilor*, Ed. Enciclopedică, 2001, fără a fi făcute comentarii la noile abordări de nuanță ce se impun pe anumite paliere cronologice și culturi (ex. perioada mezolitică și siturile din Cazanele Dunării și Porțile de Fier, abordările referitoare la cronologia Sălcuța IV-Herculane II, etc.).